

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

TÉZISFÜZET

Szegedi Zoltán
Kriminálisztikai szövegnyelvészet

című doktori disszertációjához

Nyelvtudományi Doktori Iskola
Dr. Tolcsvai Nagy Gábor MHAS, egyetemi tanár

Magyar Nyelvészet Doktori Program
Dr. Tolcsvai Nagy Gábor MHAS, egyetemi tanár

Szociolingvisztika Alprogram
Dr. Bodó Csanád PhD

A bizottság tagjai és tudományos fokozatuk:

A bizottság elnöke:
Dr. Balázs Géza CSc. egyetemi tanár

Hivatalosan felkért bírálók:
Dr. Gallasy Magdolna CSc. ny. egyetemi docens
Dr. Laczkó Krisztina PhD, egyetemi docens

A bizottság titkára:
Dr. Sárosi Zsófia PhD, egyetemi docens

A bizottság további tagjai:
Dr. Szili Katalin CSc. ny. egyetemi docens
Dr. Zelliger Erzsébet CSc. ny. egyetemi docens
Dr. Vörös Ottó CSc. ny. főiskolai tanár

Témavezető:
Dr. Kiss Jenő MHAS, professor emeritus

Budapest
2018

Tartalomjegyzék:

1. Bevezetés, célkitűzések	3
2. Anyag, hipotézisek, módszer, célok	3
3. Az értekezés felépítése	4
4. Eredmények, tézisek, következtetések	10

1. Bevezetés, célkitűzések

A kriminalisztikai szövegnyelvészet az alkalmazott nyelvtudomány egy fiatal ága, mely inkriminált szövegek vizsgálatával foglalkozik. Elsősorban bűnügyekkel kapcsolatos szövegekben vizsgálja a nyelvhasználatot, de olyan jogi kérdésekben is illetékes, mint a törvény szövegének jelentése, vagy a fordítás és tolmácsolás kérdései az igazságügyben. A nyelv a rendőrségi és bírósági munka eszköze is, a bűnügyi eljárások során pedig azokra a kérdésekre ad választ, melyek a nyelvhasználat alapján, nyelvészeti módszerekkel vizsgálhatók egy adott bűnjelszövegen. A kriminalisztikai szövegnyelvészetet nagyfokú interdiszciplinaritás jellemzi, szoros kapcsolatban áll a kriminológiával és a kriminalisztikával, a kriminál- és személyiségpszichológiával, a nyelvtudományon belül pedig a szociolingvisztikával, a pszicholingvisztikával, és a stilisztikával. A fonetika és fonológia a beszélőazonosítás területén fontos.

Noha minden nyelvhasználó ugyanazt az elemkészletet és ugyanazokat a szabályokat használja, minden nyelvhasználóról feltételezhető, hogy valamelyest másképp használja a nyelvet, mint a beszélőközösség többi tagja. Hasonló nyelvhasználati helyzetben pedig hasonló a fogalmazó nyelvi viselkedése. Nyelvhasználatában sok dolog nem tudatos, automatizálódott, és akarata ellenére is információkat közöl magáról, melyek alapján a létrehozott szövegből következtethetünk a fogalmazó nemére, életkorára, iskolázottságára, fő motivációjára, kommunikációs stílusából pedig a személyiségpszichológia segítségével más személyiségvonásaira is. Dolgozatommal a téma fontosságára és időszerűségére akartam rávilágítani, a világban történő kedvezőtlen változások ugyanis a terület felértékelődését sejtetik, Magyarországon pedig nem fejlődött olyan ütemben a kriminalisztikai szövegnyelvészet, mint néhány más országban. Céлом annak bemutatása is, hogy a külföldön alkalmazott módszerek függetlenek attól, hogy a vizsgálandó szöveget milyen nyelven írták, így azok itthon is használhatók.

2. Anyag, hipotézisek, módszer, célok

Az előbbi kijelentés, miszerint minden nyelvhasználónak megvan a maga egyéni, rá jellemző kódja, jelenti dolgozatom kiindulási pontját és fő hipotézisét is. Nagy Ferenc kategóriái bővíthetők, a fogalmazóról többet is megtudhatunk, mint neme, életkora, foglalkozása és műveltsége. A Tuhn-féle kommunikációs stílus és a Correll-féle alapvető motiváció jelei a legtöbb szövegben megtalálhatók. A szövegekben vannak olyan jelek, melyek alapján a

fogalmazók egymástól megkülönböztethetők, és olyanok is, amelyek alapján megállapítható, hogy a szövegek ugyanattól a fogalmazótól származnak. Ilyen jelek a nyelvhasználati szokások, a hibák, a szöveg fenotípusa. Annak ellenére, hogy az inkriminált szövegek témájukból, funkciójukból, a felhasznált szóanyagból adódóan nagyon hasonlóak, nincs két egyforma, mindegyikben található egyedi jellegzetességek.

Módszerem, ahogy a kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatok esetében ez megszokott, hogy az anyagot a nyelv valamennyi szintjén vizsgálom: a fonémák, a morfémák, a lexémák, a szintaxis és a szöveg szintjén. Természetesen nem minden esetben található használható jelek valamennyi szinten. A szövegek tartalmi egyezése vagy különbsége és a szöveg fenotípusa segít annak eldöntésében, hogy a szövegek ugyanattól, vagy különböző fogalmazóktól származnak-e.

A névtelen és álnéven írt levelek általános jellemzőit 40 szöveg vizsgálatára alapoztam.

A rövid, csetelés során küldött üzenetek 8 különböző címmel folytatott kommunikációból származnak, terjedelmük általában 9 – 15 mondat volt, a vizsgált üzenetek száma 500 körüli.

A másik vizsgálati anyag a cseteléshez közel álló számítógépes levelezésből származott. A címzettek és a fogalmazók is különböző személyek voltak, de a vizsgálat során a leveleket néhány feladóhoz tudtam kötni, akik különböző nicknevekről küldtek üzeneteket számtalan címzettnek. A nagyon különböző terjedelmű levelek száma jóval meghaladta az 500-at.

3. Az értekezés felépítése

Disszertációm 1. fejezetében meghatároztam a kriminalisztikai szövegnyelvészet kutatási területét, elhelyeztem a nyelvtudományon belül, és megneveztem azokat a nyelvtudományi területeket és más tudományokat, mellyel kapcsolatban áll.

A 2. fejezetben mutatom be a fent összefoglalt hipotéziseimet és módszereimet.

A 3. fejezetben a kriminalisztikai szövegnyelvészet történetét mutattam be, különös tekintettel a magyarországi publikációkra, a kezdetektől napjainkig.

A 4. fejezetben azokat a leginkább szociolingvisztikai összetevőket mutattam be, amelyek a kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatok alapját jelentik. A társadalmi csoportok, szociokulturális tényezők befolyásolják az egyén nyelvhasználatát.

A nyelvi változatosságból adódóan a nyelvhasználók különböző normákat követnek. A normák a szövegben felismerhetők, ebből pedig következtetni lehet a fogalmazóra.

A köznyelv az a nyelvváltozat, amely a nyelv minden változatával kapcsolatban van, a kriminalisztikai szövegnyelvészetben a normától való eltéréseken általában a köznyelvi normától való eltérés értendő.

A nyelvjárási jelenségek írásbeli szövegekben csak ritkán jelennek meg, ezért a fogalmazó földrajzi elhelyezése általában nehézkes.

A csoportokra jellemző egyfajta belső nyelvhasználat, sajátos szókészlet, melynek egyik funkciója a csoporton belüli kommunikáció hatékonyságának növelése, másik a csoportidentitás erősítése. A fogalmazó csoportba sorolását ez megkönnyíti. A kriminalisztikai szövegnyelvészet egyik eljárás módja tulajdonképpen nem más, mint a fogalmazó minél több csoportba történő besorolása.

Az egyéni kreativitás hozza létre az idiolektust: minden nyelvhasználó kicsit másképp használja ugyanazon nyelvet. Ez megkülönbözteti az adott személyt a csoport többi tagjától. Ez teszi lehetővé a kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatokat.

A szleng már nem csak az ifjúság nyelvhasználatára jellemző, de segít a fogalmazó életkorának megbecslésében, és rávilágít a fogalmazó nyelvhez és a szöveg témájához való viszonyának megismerésében, ezáltal a kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatokban fontos jel.

A tolvajnyelvben a szlengnek és a börtönök nyelvének elemeivel találkozunk, az egyik vizsgált szöveg fogalmazójának nyelvi profiljának megalkotása során éppen ezeknek a kifejezéseknek a hiánya jelezte, hogy a fogalmazó szerepet játszik.

A nők és férfiak nyelvhasználata kis mértékben különbözik egymástól. Bár a női és férfi társadalmi szerepek különbségének csökkenése a nyelvhasználatbeli különbségek csökkenését is eredményezte, a két nem nyelvhasználata közötti különbségekről a szerzők többsége tényként beszél.

Jelentős különbségek vannak a szóbeli és az írásbeli szövegek között. Az utóbbi évtizedek hozta változások pedig azt eredményezték, hogy bizonyos írásbeli szövegek a szóbeli szövegekre jellemző jegyeket mutatnak, a szóbeliség és írásbeliség határa elhomályosul. A kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatok anyagát jellemzően írásbeli szövegek adják, melyek között csetelést és e-mailt is egyre gyakrabban találunk. A digilektus segíthet a szerző azonosításában. A kommunikációs csatorna kiválasztása már önmagában is elárul valamit a feladóról, és a csatorna a szöveg bizonyos tulajdonságait is meghatározza.

A nyelv legváltozékonyabb területe a szókészlet. Rövid idő alatt is jelentős változások mehetnek végbe ezen a területen. A kriminalisztikai szövegnyelvészet számára a mai magyar

nyelvben zajló változások különösen fontosak, mert ezek a fogalmazó életkorának megbecslése szempontjából fontos információkat hordozhatnak.

Dolgozatom 5. fejezete a stílussal foglalkozik. A stílusvizsgálat a kriminalisztikai szövegvizsgálat egyik legfontosabb része. A stílus választás különböző lehetőségek között, a nyelv különböző szintjein. A nyelvi elemek sokasága és kombinálhatósága folyamatos választás elé állítja a fogalmazót, aki úgy válogat, hogy a beszédhelyzetnek megfelelő, hatékony legyen kommunikációja. Céljai könnyebb elérése érdekében támaszkodhat mintákra is, ezek a szövegfajták. A stílus a nyelvhasználat során bontakozik ki, mások számára érzékelhető, és többletjelentést ad a szövegnek. A fent említett választás az elemek és lehetőségek között azonban nem mindig tudatos. A nyelvhasználó bizonyos döntései automatizálódtak. Ezek szabályosak és nem manipulálhatók, így a kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatok során hasznosak.

A különböző beszédhelyzetekben mintákat és hagyományokat követünk. A nyelven kívüli tényezők, a nyelvváltozatok szövegtípusokat határoznak meg, melyekhez jellegzetes stílus tartozik. Ez a stílustípus. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nyelvhasználónak ne lenne szabad mozgástere. Akár a hagyomány kereteit is átlépheti. Bizonyos sajátságok azonban nem az egyéni preferenciákból adódnak, hanem a szövegfajták és stílustípusok velejárói. Ez utóbbi két tény a kriminalisztikai szövegnyelvészeti vizsgálatok során rendkívül fontos.

A stílus a nyelvhasználó tudatos és tudattalan döntéseinek eredménye, és nyelvi önábrázolásunk fontos eszköze. Az idioszinkrázia a nyelvi viselkedésben megjelenő sajátságok sokasága.

A stílusvizsgálat két fajtája a kvalitatív és a kvantitatív vizsgálat. A kvantitatív vizsgálat statisztikai eljáráson alapul, a kvalitatív stílusvizsgálat során nem a gyakoriság a fontos, hanem a stílusjegyek feltűnősége.

A disszertáció 6. fejezete a hibával foglalkozik. A hibavizsgálat a kriminalisztikai nyelvészeti vizsgálat másik fontos eszköze, mely során értékes információhoz juthatunk. Különbséget kell tenni a kompetencia- és a performanciahiba között. A vizsgálatok szempontjából az előbbiek a fontosak, mert abból adódnak, hogy a nyelvhasználó nem ismeri a szabályt, vagy rosszul használja. A nyelvi hiba oka lehet a transzfer, amikor az anyanyelv hat az idegen nyelvre. A szövegben előforduló helyesírási hibák gyakoriságából a fogalmazó iskolázottságára következtethetünk.

Az inkriminált szövegek esetében előfordul, hogy a fogalmazó szándékosan hoz létre hibát a szövegben. Ezt önmaga álcázásának szándékával teszi, illetve hamis nyomokat akar maga után hagyni. Ez azonban tökéletlenül szokott megvalósulni.

A 7. fejezetben felsoroltam azokat a feltűnő jegyeket, melyeknek jelentősége lehet a vizsgálat szempontjából, de nem hibák. Ilyen többek között a szöveg külső megformáltsága és a szövegszerkezet.

A 8. fejezetben az inkriminált szövegek tartalmi jellegzetességével foglalkozom. A szöveg igazságtartalmának megállapítása más tudomány feladata, de nyelvi jeleket is találunk, melyek az események megtörtént vagy fiktív voltára utalnak.

Az élményszerűség jelei nyelvi jelek, ilyen a szöveg részletgazdagsága például. A szöveg hihetőségének kritériumait tartalmazó lista jó szolgálatot tehet annak megítélésében, hogy valódi élmény van-e egy szöveg hátterében. Ugyancsak jelentősége van a szöveg jól formáltságának. A hazudás pszichés nyomást okoz, minek következtében a szövegben logikátlanság, következetlenség, ellentmondás léphet fel.

A 9. fejezetben a nyelvvel és a nyelvhasználattal foglalkoztam. A kommunikáció alapegysége a szöveg. Az ugyanattól a fogalmazótól származó különböző szövegek nagyon eltérőek lehetnek, míg a különböző fogalmazóktól származó szövegek is lehetnek hasonlóak. Ebben szerepe van a szövegfajtáknak.

A szövegfajták kommunikációs felhasználásának oka a hatékonyságra és gazdaságosságra törekvésben van, és kötöttségeket is jelent.

A zsarolólevél egyesek szerint szövegfajta, mások szerint nem, de mindenképp jellemző tartalmi-formai elemei vannak. Ezek a követelés, a fenyegetés és a követelés teljesítésének a módja. Funkciója és tematikus mintája alapján elkülönül más szövegfajtáktól. A fogalmazó olykor számára ismert szövegfajtákat, levélmintákat használ, ilyenkor a zsarolólevél az üzleti- vagy hivatalos levél jellegzetességeit mutatja. A nyelv elemeinek és szabályainak használata támpontot ad abban a tekintetben, hogy a fogalmazó mekkora gyakorlattal rendelkezik írásbeli szövegek létrehozásában, és iskolázottsága fokáról is.

A zsarolólevelekben olykor a nyelvi udvariasság jeleivel is találkozhatunk. Ez explicit racionális, a siker esélyét növelő viselkedés.

Minden szöveghez funkció van rendelve. A szöveg alapfunkciója a fogalmazó szándéka. A zsarolólevél alapfunkciója egy beszédettből, a zsarolásból vezethető le. Ehhez járul még egy információs és egy kontaktusfunkció. A kötelező elemeken kívül vannak olyan résztémák is, melyek nem feltétlen jelennek meg a zsarolólevelekben. A zsarolás és a fenyegetés között átmenet van.

A 10. fejezetben a zsarolás jelenségét mutattam be. Gyakran ez az első bűncselekmény, amit az adott személy elkövet, mert könnyen és kis befektetéssel elkövethető. Három szakasza a kapcsolatfelvétel, a tárgyalás és az átadás.

A 11. fejezetben a szerzővel, álnévvel és anonimitással foglalkoztam. A szerző az a személy, aki a szöveget megalkotja. Az értelmi szerző nem mindig azonos azzal a személlyel, aki a szöveget írásban rögzíti, illetve van példa a kollektív szerzőségekre is. Az álnév olykor információt hordoz a viselőjéről. Mivel választott névről van szó, nem véletlen, hogy ki milyen álnevet választ.

A 12. fejezetben a kriminalisztikai szövegnyelvészethez kapcsolódó tudományokról, a kriminalisztikáról, a pszichológiáról és számítógépes nyelvészetről volt szó, illetve a három tudomány együttműködéséről. Bemutattam a külföldön működő munkacsoportokat és módszerüket.

A számítógépes nyelvészet a jövőben sokat tehet a kriminalisztikai szövegnyelvészetért, de már a jelenben is komoly támogatást kap tőle különböző programok által. Az egyik ilyen az Ellegård-teszt, melynek lényege, hogy a vizsgálat során a kérdéses eredetű szövegben előforduló egyéni jellegzetességeket vetik egybe a gyanúsítottaktól származó írásbeli szöveg jellegzetességeivel. Az ismertetőjegyeknek szisztematikusnak és egymástól statisztikailag függetlennek kell lennie. Az ilyen előfordulások statisztikai és kombinációs szabályok alapján szűkíti a gyanúsítottak körét. Legalább két, egymástól független, különböző nyelvi szintekhez tartozó ismertetőjegy szükséges, melyek ha a vizsgálat során nem mutatnak egyezést, akkor a szövegek valószínűleg különböző szerzőktől származnak.

A KISTE olyan speciális korpusz, melyet inkriminált szövegek alkotnak, melyek a kutatás mellett a szerzőségvizsgálat, nyelvi profilalkotás során összehasonlítási mintául szolgálnak. Hasonlóra Magyarországon is szükség lenne.

A konkordanciaanalízis egy számítógép által támogatott szerzőségvizsgálati eljárás. A program az összehasonlítandó szövegek minden szavát betűrendben listázza, megállapítható tehát, hogy mely szavak milyen gyakorisággal fordulnak elő a szövegekben.

Koppel az automatizált profilalkotás területén ért el sikereket. Módszere statisztikai eljárásról nyugszik, a számítógép alkotta profil pedig az életkort, a nemet tartalmazza, illetve azt, hogy angol anyanyelvű-e a fogalmazó.

A 13. fejezet címe A szerzőségvizsgálat. A szerzőségvizsgálat két dolgot jelent: jelenti annak kiderítését, hogy ki írta a kérdéses szöveget, és jelenti annak a kérdésnek a megválaszolását, hogy származhat-e egy adott szöveg egy konkrét személytől.

Ebben a fejezetben írtam a kollektív szerzőségről, és foglaltam össze az ismeretlen szerzőtől származó írásbeli szövegek nyelvészeti vizsgálatának axiómáit.

A nyelvi profilalkotás nem más, mint a fogalmazó kategorizálása. A fogalmazó nemének megállapításával kapcsolatban a női bőbeszédűséget még a legtöbben tényként kezelik. A

trágársággal kapcsolatban már változóban van az a kép, hogy a nők kevésbé trágarak. A nyelvi bűncselekmény típusa is utal az elkövető nemére.

A választott kommunikációs csatorna elárul valamit a fogalmazó életkoráról. A nyelvi profilalkotás során az életkor durva megbecslésére van lehetőség. A nyelvben zajló folyamatok adnak ebben támpontot.

A hibák mennyiségéből és minőségéből, a szókincs nagyságából a fogalmazó iskolai végzettségére, műveltségére következtethetünk.

A kifejezések között ritkán találni olyanokat is, melyek a szerző foglalkozására vagy különleges ismereteire utalnak.

Az alapmotivációnak van öt olyan kategóriája, melyekre a nyelvhasználatból következtetni lehet. A szövegek olyan nyelvi produktumok, amelyekből a fogalmazó csoportspecifikus tulajdonságaira következtethetünk, a fent felsoroltakon kívül a motivációjukra is.

A nyelvviselkedés-profil (LAB) alapja, hogy a nyelvhasználatban tudattalanul személyiségi struktúrák is megjelennek. A motiváció mellett a reakció mintája is fontos, a fogalmazó jövőbeli viselkedése ezáltal előrevetíthető.

A fogalmazó kommunikációs stílusa felismerhető a szövegből. A kommunikációs stílus alapján a fogalmazó néhány más tulajdonságára, személyisége alapvető vonására is következtethetünk.

Ebben a fejezetben két névtelen levélen bemutattam a nyelvi profilalkotást, Nagy Ferenc kategóriáit az itt felsoroltakkal bővítve.

Ismertettem azokat a megállapításokat is, melyeket a névtelen levelek vizsgálata során összegyűjtöttem.

A szekvencaanalízisre akkor kerül sor, ha a nyomozás valamilyen okból kifolyólag megfeneklik. Ilyenkor a szöveg rövid részleteit, tagmondatait egyenként vizsgálják, mindig hangsúlyt fektetve a várható folytatásra, illetve arra, hogy mi az oka, ha a szöveg mégsem a várt módon folytatódik.

Ebben a fejezetben mutatom be azokat a vizsgálatokat is, melyek anyagát egy weblapon folytatott levelezések adták. Elsőként azt állapítottam meg, hogy a levelek ugyanattól a fogalmazótól származnak, majd tematikus, nyelvhasználatbeli és a szöveg fenotípusához tartozó jellegzetességek alapján más leveleket is a szerzőhöz tudtam kapcsolni, noha azok feladója más nicknevet használt. Az azonos és hasonló mondatok, szerkezetek, hibák tették mindezt lehetővé. A folyamat több alkalommal megismétlődött, öt nicknév mögött ugyanaz a személy húzódott meg. Levelei fókuszából következtetni lehetett arra is, hogy mi motiválja valójában, mik a céljai. Az egyik levélciklusban megpróbálta magát a feladó egy tizenéves

fiúnak kiadni, de bizonyos kifejezései nem feleltek meg a szerepnek, más nyelvhasználati sajátosságai pedig a másik négy levélciklushoz sorolták az illetőt. Nyelvi viselkedésünk oly mértékben automatizálódott, hogy megváltoztatni szándékosan sem tudjuk tökéletesen.

Két másik nicknévről küldött üzenetek is hasonlóságot mutattak tartalmi és nyelvhasználati tekintetben egyaránt. A vizsgálat során kiderült, hogy egy személy használja a két nicknevet, de ez a személy nem azonos az előzőekben ismertetett öt levélciklus fogalmazójával. Más volt a fogalmazó motivációja, mások a nyelvhasználati jellegzetességei és hibái. A motivációra olykor explicit adatokból, máskor a fókuszról következtethetünk, és alkalmas lehet arra, hogy személyeket azonosítsunk vagy megkülönböztessünk általa.

A disszertáció 14. fejezetének címe Kitekintés. Ebben a fejezetben a bűnözők és a bűnüldöző szervek versenyfutásáról írtam. A technikai változások kedveztek bizonyos típusú bűncselekmények terjedésének. Ahogy láthattuk, csetelés során könnyen a kis- és fiatalkorúak bizalmába lehet férkőzni, a kommunikációs eszközök nyújtotta lehetőségeket pedig a terrorszervezetek is kihasználják. A nyelvi profilalkotásra válaszul egy ellenfejlesztés indult, egy olyan program, mely az egyéni nyelvhasználati sajátosságokra hívja fel a figyelmet, és lehetőséget ajánl ezek elfedésére más kifejezések használata által.

A hálózat kutatás a kriminalisztikai szövegnyelvészet szempontjából nemcsak a szociolingvisztika területén adott válaszai miatt érdekes. A terrorszervezetek és szervezett bűnözői csoportok vizsgálatában is értékes segítséget adhat.

A kriminalisztikai szövegnyelvészet a jövője elképzelhetetlen számítógépes támogatás nélkül. Mihamarabb szükség lenne egy kriminalisztikai szövegnyelvészeti adatbázis létrehozására, valamint a személyiségpszichológia és kommunikációpszichológia segítségével a LAB-kategóriák bővítésére.

A 15. fejezetben a fentieket összefoglaltam.

4. Eredmények, tézisek, következtetések

A dolgozat első fele azokat az eljárásokat, módszereket tartalmazza, amelyek az elmúlt évtizedekben alakultak ki. Bemutatom a tudományterület hazai történetét, a legfontosabb munkákat, valamint a külföldi eredményeket.

A névtelen levelek vizsgálata során arra a megállapításra jutottam, hogy nyelvjárási kifejezések a szövegekben alig fordulnak elő, ezért a fogalmazó földrajzi helyének meghatározásában ez nem használható. Az életkor indikátorai nagyobb számban jelennek meg

a levelekben, de a fogalmazóról általában csak annyit sejtethünk, hogy fiatal, középkorú, vagy idős-e. A hagyományos társadalmi nemi szerepek megváltoztával a nemek közötti nyelvhasználati különbségek is csökkentek, de a levelek nagy részében volt valamilyen jel, mely a fogalmazó neméről árulkodott. Ezek a jelek nem minden esetben a lexémák szintjén találhatók. Mivel a szókészlet a legérzékenyebb a társadalmi változásra, a társadalmi szerepek határának elhomályosulása a szóhasználatra jelentős hatással van. Támponcot a cél- illetve problémaorientáció ad. A műveltség, iskolázottság jelei nagyobb bizonyossággal felismerhetők a szövegekben, ahogy legtöbbször a Tuhn-féle kommunikációs stílus és a Correll-féle motiváció is. A fogalmazók érzelmi állapotára az esetek felében lehet következtetni, akkor is, ha explicit módon ezt kevesen fogalmazzák meg.

teljes korpusz: indikátorok	40 névtelen levél megjelenés száma
anyanyelv:	40 magyar
nyelvhasználat torzításának jele:	legfeljebb 4 esetben, a helyesírás szintjén
nyelvi szocializáció vagy lakhely:	4 esetben nyelvjárási jelenség
életkor meghatározása:	26 esetben
régies kifejezés:	3
szleng:	20–22
nem meghatározása:	35 esetben
férfi levélíró:	17
női levélíró:	18
műveltség, iskolázottság:	35 esetben
érzelmi állapot:	19 esetben (férfi levélíró esetében 7, női levélíró esetében 12)
Correll-féle motiváció Tuhn-féle kommunikációs stílus	33

A szerzőségvizsgálatot egy fogalmazó nyolc különböző személlyel folytatott csetelése során keletkezett üzenetekkel mutattam be. A tartalmi azonosság mellett olyan visszatérő helyesírási hibákat, olyan ismétlődő kifejezéseket és a mondatok fenotípusába tartozó jellegzetességeket találtam, melyek alapján nagy bizonyossággal megállapítható volt, hogy a fogalmazó minden esetben ugyanaz a személy. A tartalmi azonosság jelen esetben azt jelentette, hogy a különböző résztvevőkkel folytatott beszélgetésekben a fogalmazó ugyanazokat a ruhadarabokat nevezte meg, és az adott ruhadarabokban készült fotókhoz mindig ugyanazokat az összegeket rendelte. Néhány hibásan írt szó több címzettnek küldött üzenetben következetesen ismétlődött, ahogy több példa volt a ragok utolsó betűjének elhagyására is.

A nyelvi profilalkotás során Nagy kategóriáit ki tudtam bővíteni, a nem, életkor, műveltség és foglalkozás kategóriái mellett a szerzők száma, a fogalmazó és a rögzítő személyének azonossága, a nyelvhasználati torzítás, az anyanyelv és a nyelvi szocializáció helye, a fogalmazó életkora, neme, iskolázottsága, nyelvhasználatának színvonala, foglalkozása, szövegalkotási gyakorlata, a Correll-féle motiváció és a Tuhn-féle kommunikációs stílus, a fogalmazó érzelmi állapota, motivációja és veszélyessége szerepelt a kategóriáimat tartalmazó táblázatban. Ez jelentős bővülés Nagy vizsgálataihoz képest, még akkor is, ha nem minden esetben lehet a táblázat minden rubrikájába beírni valamit. A több információ előnyt jelent mind a felderítés, mind a nyomozás, mind a bizonyítás szakaszában.

A nagy mennyiségű levél csoportosítása, szerzőhöz kötése komoly eredmény, ahogy a hasonló témájú szövegek különválasztása is a nyelvhasználat és a motiváció alapján. Nehezítette a vizsgálatot, hogy a JT kódú feladó 37 személynek küldött levelet, mégsem lehetett a szerző azonossága biztos kiindulási alap, mivel a honlapon a felhasználók rendkívül gyakran váltogatják nicknevüket, aminek különböző okai vannak, és amelyekről a dolgozatban szóltam. Végül azonban igazolódott, hogy ezeket a leveleket valószínűleg ugyanaz a személy írta. Egy másik levélciklusban más nicknevet használt a fogalmazó, üzeneteit, 23 levelet egy felhasználónak írta. A vizsgálat során a jellegzetes kezdőmondatok, ismétlődő kifejezések, gyakori szavak, az írásmód konstans sajátosságai, az igekötő helyesírására vonatkozó szabály megsértése, a nyelven kívüli valóságra történő utalások, az azonos típusú hangulatjelek és a levelet záró formula alapján megállapítható volt, hogy a szövegeket valószínűleg ugyanaz a személy írta, aki az előbb említett leveleket. Amikor a levelezés zátonyra futott, a fogalmazó PG kódú nicknévről kezdett levelezésbe a címzettel, magát tizenéves fiúnak vallotta, így próbált a szintén tizenéves címzett bizalmába férkőzni. Így egy új levelezési ciklus kezdődött, mely eleinte a korábbi fogalmazó nyelvhasználatához viszonyítva eltéréseket mutatott a központosításban. Hamarosan egy olyan mondat következett,

mely a megjelölt korosztály nyelvhasználatára egyáltalán nem jellemző. A levélciklus második felében jelennek meg olyan nyelvhasználati jegyek PG leveleiben, melyeket a korábbi fogalmazó is mutatott. Csökkent az írásjelek száma, megjelenik a tematikus hasonlóság és a korábban gyakran ismételt szavak és a magánhangzó időtartamának jelölési hibája. A fogalmazó itt tehát szerepet játszott, melyet azonban nem tudott következetesen, hitelesen játszani. Később még két másik nicknévről küldött levélciklusban voltak ugyanazok a nyelvhasználati sajátságok rendszeresen megtalálhatók, melyek a fent említett írásokban. Az egy fogalmazó által (M) öt felhasználónévről küldött egyezéseket az alábbiakban foglaltam össze:

	JT	JT2	PG	SZM	SZM2
tartalmi egyezés	+	+	+	+	+
lexikai egyezések	+	+	+	+	+
hangulatjel	+	+	+	+	+
megszokottól eltérő központosítás, (nem tapadó írásjelek) szóközhaszn.	+	+	+	+	+
hosszú magánhangzó rövid betűvel történő jelölése pl.	<i>segít, szolít, eltűntek, irtad, tüntél, állit, tágitás</i>	<i>könnyű, színű, kísérő, ird, tágitás</i>	<i>suly, viz, megirta, előtte, papír, mult, amiota, huzzam,</i>	<i>irta, segíteni, ugy, gunyolodnak, leirom, fiu, irták,</i>	<i>irj, vizben, fiu, okosit, segít, igy, tul, megtanítalak</i>
igekötős ige helytelen írásmódja pl.	<i>eltudjátok, mondani</i>	<i>megszoktam, kérdezni</i>	<i>megakartam, mondani</i>	<i>lemerem irni</i>	
köszönés	<i>szia (ritkán)</i>	<i>szia (ritkán)</i>	<i>szia (ritkán)</i>	<i>szevasz, szeva, csá, szia</i>	<i>szevasz, szeva, csá, szia</i>
aláírás, saját személynévre utalás	nincs aláírás, direkt utalás <i>M (1. utónév)</i>	nincs aláírás, szövegben nincs utalás	nincs aláírás, szövegben nincs utalás	<i>M (utónév)</i>	<i>M (utónév)</i>

Az LZ és SF nicknevű felhasználók azonosságát a tematikus hasonlóság, a nyelvi udvariasság jelei, a hosszú magánhangzó rövid betűvel történő jelölése, az igekötőhasználat hibái, a rövidítések jelezték. Ennek a személynek azonban más volt a motivációja, és egyéb különbségek is arra utaltak, hogy nem azonos azzal a személlyel (M), akinek levelezéseit feljebb tárgyaltam.

SF és LZ azonosságára utaló jelek

	SF	LZ
kérdések megfogalmazása	<i>mennyi idős vagy? hogyan nézel ki? haj szem súly magasság</i>	<i>mennyi idős vagy? hogyan nézel ki? haj szem súly magasság</i>
nyelvi udvariasság: tud feltételes módú ige	<i>esetleg meg tudnád mutatni, tudnánk találkozni, fel tudnánk dobni</i>	<i>tudnánk találkozni, tudnál küldeni</i>
hosszú magánhangzó jelölése rövid betűvel	+	+
írásjelhasználat	nem alkalmaz nagybetűt, a vesszők használata következetlen, a vesszők, írásjelek tapadnak, pont helyett hangulatjel használata, hangulatjel, kérdőjel halmozása	nem alkalmaz nagybetűt, a vesszők használata következetlen, a vesszők, írásjelek tapadnak, pont helyett hangulatjel használata; hangulatjel, kérdőjel halmozása
motiváció példa a találkozás szándékának megfogalmazására	nemi szervek megmutatása kamerában, találkozás, szexuális kapcsolat <i>„neked lenne kedved lx találkozni?”</i>	fénykép készítése a nemi szervekről, találkozás, nemi szervek „vizsgálata” <i>„titokban akkor tudnánk találkozni”</i>
megpróbálja más csatornán folytatni a kommunikációt	+	+
rövidítések	<i>lax, szal (2), mizujs (2) am (8)</i>	<i>lax (2), szal (2) am (6)</i>
igekötőhasználat	<i>feltudnám dobni, megutdod mutatni stb.</i>	<i>megtudjam vizsgálni</i>
beleegyezés, elfogadás, megértés kifejezése	<i>oksa, oksi, oké</i>	<i>oksa, oké</i>

pénisz megnevezése	<i>fütyi</i>	<i>fütyi</i>
--------------------	--------------	--------------

LZ (=SF) és M fogalmazók szövegei közötti hasonlóságok és különbségek

	hasonlóság/egyezés	különbség
téma	egészségügyi tanácsok	
motiváció		M: levelezés, 1-1 esetben fénykép kérése LZ: fénykép kérése, találkozó
szavak	<i>huzni, vizbe, segített, emailcim, mig</i>	M: <i>pöcs, Hány éves vagy?</i> LZ: <i>fütyi, kuki, Mennyi idős vagy?</i>
helyesírás	jó helyesírás	
hangulatjel		M: XD LZ: :) :))))
központozás		M: szó, szóköz, vessző, szó / szó, szóköz, pont/?, szó; nem halmoz írásjelet LZ: szó, vessző, szóköz, szó / szó, szóköz hangulatjel, kérdőjelhalmozás, pontot nem használ
rövidítés, karakterszám-csökkentés		M: karakterszám-csökkentés, rövidítés nem jellemző, használ nagybetűt LZ: jellemző a karakterszám-csökkentés, rövidítés; nem használ nagybetűt

üzenetek terjedelme		M: rövid mellett hosszú, féloldalmi terjedelmű szövegek is LZ: kizárólag rövid üzenetek, legfeljebb néhány sornyi, de jellemzően fél-egysornyi
---------------------	--	---

Kutatásomnak volt még egy területe, mely a nyelvhasználat szándékos torzításának vizsgálatára irányult. Kísérletemben ugyanazokat a tendenciákat figyeltem meg, mint Dern a maga korábbi kísérletében. A nők valamivel több szót használnak fel a férfiaknál, bár a kísérlet első felében ez a különbség nem volt szignifikáns, illetve a nyelvhasználat torzítása során a felhasznált szavak száma mindkét nem esetében jelentősen csökkent. Megfigyelhető volt továbbá, hogy a kísérletben részt vevők jellemzően nem gondoltak arra, hogy nyelvhasználatukat megváltoztassák. Amikor erre utasítást kaptak, a torzítás csekély mértékben, gyengén valósult meg. A manipuláció leginkább a helyesírást és a szókészletet érintette, csökkentették a stíluszintet, több szlenget használtak, de az álcázás következtelenül valósult meg.

A nők és a férfiak által felhasznált szavak átlagos száma egy-egy levelekben

	átlagos szószám	nők	férfiak
1. feladat (spontán)	72	74	70
2. feladat (torzított)	44	39	49

A fenti eredmények alapján tehát a következő tézisek fogalmazhatók meg:

1. tézis: A nyelvi profilalkotás kategóriái jelentősen bővíthetők, a nem, életkor, foglalkozás, műveltség mellett jeleket találunk általában a szerző számát, a nyelvhasználati torzítást, a

nyelvhasználat színvonalát, a szövegalkotási gyakorlatot, a motivációs és a kommunikációs stílust és az érzelmi állapotot illetően is.

2. tézis: A nyelvhasználat szándékos torzítása nem hajtható végre olyan szinten, hogy a vizsgálat során ennek nyomát ne találjunk. A mindenki számára automatizálódott nyelvhasználat megváltoztatására az átlagnál magasabb nyelvi műveltséggel rendelkezők sem gondolnak, a feladat végrehajtása pedig nagy szellemi igénybevétel, melyet csak részben képesek végrehajtani, figyelmük nem terjed ki a nyelv minden szintjére, pedig ezek egymásra épülnek.

3. tézis: A fogalmazók írásai több szinten olyan mértékű egyezést mutatnak, melyek alapján ugyanazon szerzőhöz lehet kötni az írásokat akkor is, ha megtévesztés céljából különböző neveken küldi üzeneteit, vagy megpróbálja elhitetni magáról, hogy más személy, mint akivel korábban kommunikált a címzett.

4. tézis: Olyan jeleket is találunk, melyek alapján a szövegek témából vagy funkcióból eredő hasonlósága ellenére a különböző szerzőktől származó szövegek egymástól megkülönböztethetők.

5. tézis: A kriminalisztikai szövegnyelvészet nemcsak klasszikus értelemben vett szövegek, például levelek vizsgálatára képes, eredményeket lehet felmutatni a rövid üzenetek, csetelések területén is, ha ezek viszonylag nagy mennyiségben vizsgálhatók.

A kriminalisztikai szövegnyelvészet sokat tehet a közbiztonságért. A különböző szövegek, még a nagyobb odafigyelés nélkül alkotott szövegek, mint a csetelés során küldött megnyilatkozások is, alkalmasak arra, hogy megismerjük belőlük a fogalmazó néhány fontos személyiségvonását. Ebben az esetben éppen előny is lehet, hogy a fogalmazó „nem figyelt oda”, azaz természetes, rá jellemző, kötetlen módon használja a nyelvet. Ezáltal többet elárul magáról, mint gondolná. A megnyilatkozások, még ha terjedelmük rövid is, mivel a csetelések alkalmával nagyobb számban keletkeznek, alkalmasak arra, hogy a nyelvhasználati jellemzőkből kiindulva információkat merítsünk belőlük a fogalmazó társadalmi jellemzőiről, személyiségéről, hogy kategóriákba soroljuk, és ezáltal a lehetséges fogalmazók körét leszűkítsük, vagy akár jövőbeli viselkedésüket előre jelezzük, illetve a megnyilatkozásokat – akkor is, ha különböző nicknevekről küldték őket, vagy akár különböző fórumokon jelentek meg – egy adott fogalmazóhoz kössük.